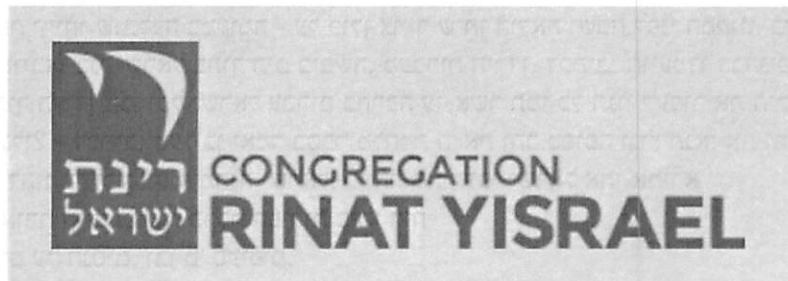

It's a Miracle! Or is it?
An examination of miracles
from
Halacha and Hashkafa

ז' ניסן תשע"ט ערב שבת פרשת מצורע

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נד עמוד א משנה/. הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל, אומר: ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה.
2. גמרא. מנא הני מילי? אמר רבי יוחנן, דאמר קרא: ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל וגו'. אניסא דרבים מברכינן, אניסא דיחיד לא מברכינן? והא ההוא גברא דהוה קא אזיל בעבר ימינא, נפל עליה אריא, אתעביד ליה ניסא ואיתצל מיניה; אתא לקמיה דרבא, ואמר ליה: כל אימת דמטית להתם - בריך ברוך שעשה לי נס במקום הזה! ומר בריה דרבינא הוה קאזיל בפקתא דערבות וצחא למיא, אתעביד ליה ניסא איברי ליה עינא דמיא ואישתי. ותו, זמנא חדא הוה קאזיל ברסתקא דמחוזא ונפל עליה גמלא פריצא, איתפרקא ליה אשיתא, על לגוה; כי מטא לערבות, בריך: ברוך שעשה לי נס בערבות ובגמל, כי מטא לרסתקא דמחוזא, בריך: ברוך שעשה לי נס בגמל ובערבות! - אמרי: אניסא דרבים כולי עלמא מיחייבי לברוכי, אניסא דיחיד - איהו חייב לברוכי.
- תנו רבנן: הרואה מעברות הים, ומעברות הירדן, מעברות נחלי ארנון, אבני אלגביש במורד בית חורון, ואבן שבקש לזרוק עוג מלך הבשן על ישראל, ואבן שישב עליה משה בשעה שעשה יהושע מלחמה בעמלק, ואשתו של לוט, וחומת יריחו שנבלעה במקומה - על כולן צריך שיתן הודאה ושבח לפני המקום. בשלמא מעברות הים, דכתיב: זויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה; מעברות הירדן, דכתיב: חויעמדו הכהנים נשאי הארון ברית ה' בחרבה בתוך הירדן הכן וכל ישראל עברים בחרבה עד אשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן. אלא מעברות נחלי ארנון מנלן? - דכתיב: טעל כן יאמר בספר מלחמת ה' את והב בסופה וגו'; תנא: את והב בסופה - שני מצורעים היו דהו מהלכין בסוף מחנה ישראל, כי הו קא חלפי ישראל אתו אמורא
3. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן ריח ברכות הנעשים על הנסים, ובו ט' סעיפים.
- הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל כגון מעברות הים ומעברות הירדן ומעברות נחלי ארנון ואבני אלגביש של בית חורון ואבן שבקש עוג לזרוק על ישראל ואבן שישב עליה משה בעת מלחמת עמלק וחומת יריחו מברך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה ובין ברכה זו ובין שאר ברכות הראיה הרי הם כשאר ברכות וכולם בהזכרת שם ומלכות:
- על נס שנעשה לקצת ישראל כל זמן שלא נעשה לכל ישראל או רובן ואפי' נעשה לקצת שבטים אין מברכין עליו:
- כל אלו הדברי' אינם אלא כשרואה אותם משלשי' לשלשים יום ואז הם חובה כמו בפעם ראשונה:
- הרואה מקום שנעשה נס ליחיד אינו מברך אבל הוא עצמו מברך שעשה לי נס במקום הזה וכל יוצאי יריכו גם כן מברכין שעשה נס לאבי במקום הזה:
- מי שנעשו לו נסים הרבה בהגיעו לאחד מכל המקומות שנעשה לו נס צריך להזכיר כל שאר המקומות ויכלול כלם בברכה אחת:
- על נס של רבו צריך לברך כשם שהוא מברך על נס של אביו: הגה י"א דה"ה אם רואה האדם שנעשה לו הנס מברך עליו כמו שמברך על המקום שנעשה בו הנס. (אבודרהם):
- על נס של אדם מסוים כיואב בן צרויה וחביריו וכן על נס של אדם שנתקדש בו שם שמים כגון דניאל וחביריו מברך לפיכך הרואה גוב אריות של דניאל וכבשן האש של חנניה מישאל ועזריה מברך שעשה נס לצדיקים במקום הזה:
- הרואה אשתו של לוט מברך שתים עליה אומר בא"י אמ"ה דיין האמת ועל לוט אומר בא"י אמ"ה זוכר הצדיקים:

5. הרמב"ם בהל' ברכות (פ"י ה"ט)
 רואה מקום שנעשו נסים לישראל כגון ים סוף ומעברות הירדן אומר ברוך אתה י' אלהינו מלך העולם שעשה נסים לאבותינו במקום הזה, וכן כל מקום שנעשו בו נסים לרבים, אבל מקום שנעשה בו נס ליחיד אותו היחיד ובנו ובן * בנו מברך ברוך אתה י' אלהינו מלך העולם שעשה לי נס במקום הזה או שעשה נס לאבותי במקום הזה
- הרואה גוב אריות וכבשן האש שהושלך בו חנניה מישאל ועזריה, מברך ברוך אתה י' אלהינו מלך העולם שעשה נס לצדיקים במקום הזה, הרואה מקום שעובדין בו עכו"ם מברך ברוך אתה י' אלהינו מלך העולם שנתן ארץ אפים לעוברי רצונו, מקום שנעקרה ממנו עכו"ם אם בארץ ישראל ו הוא מברך שעקר עכו"ם מארצנו, ואם ז בחוץ לארץ הוא מברך שעקר עכו"ם ממקום הזה, ואומר בשתייהן כשם שעקרת ממקום זה כך תעקר מכל מקומות ותשיב לב עובדיהם לעבדך.
6. טור (או"ח סי' ריח)
 ואסיקנא דאניסא דרבים כ"ע בעי ברוכי אניסא דיחיד איהו לחודיה בעי ברוכי, ורב אלפס גורס אניסא דיחיד איהו ובריה ובר בריה בעי ברוכי וכן גורס רב האי. ויש מפרשים לפי גירסתם לאו דוקא בן בנו אלא הוא הדין נמי כל יוצאי יריכו מברכין ברוך שעשה נס לאבותינו במקום הזה: כתב א"א הרא"ש ז"ל מי שנעשו לו נסים הרבה בהגיעו אל אחד מהמקומות שנעשה לו נס צריך להזכיר כל שאר המקומות עמו
7. שולחן ערוך (או"ח סי' ריח סעי' ד ו-ה):
 הרואה מקום שנעשה נס ליחיד, אינו מברך; אבל הוא עצמו מברך שעשה לי נס במקום הזה; וכל יוצאי ירכו גם כן מברכין שעשה נס לאבי במקום הזה. מי שנעשה לו נסים הרבה, בהגיעו לאחד מכל המקומות שנעשה לו נס צריך להזכיר כל שאר המקומות ויכלול כולם בברכה אחת
8. בית הבחירה (מאירי) מסכת ברכות דף נד עמוד א
 נסים אלו שמברכין עליהם יש אומרים דוקא בנס גדול היוצא מגדרו של עולם אבל נס קטן כגון שבאו לו גנבים או גדודי חיה ולסטים אין מברך עליו ולדעתו כל נס העשוי ליחיד מברך עליו שכל נס אצל יחיד גדול הוא אבל נס של רבים אין מברכין עליו אלא כשהוא נס גדול ומ"מ כל שנתקרבו למקרה גדול ונצול הימנו אע"פ שאין בו מופת מברכין עליו:
9. שו"ת הריב"ש סימן שלו
 עוד שאלת הא דאמרי' בפ' הרואה (נד): ארבעה צריכין להודות בסמך פסוקי המזמור, מי נימא אלו דוקא דהא אקרא סמכי וא"כ אפי' נפל עליו כותל או ניצול מדריסת שור ונגיחותיו וכיוצא בנסים כאלו אינו חייב לברך או נימא דכל שכן הוא.
- תשובה נראה שצריך לברך, שהרי הולכי מדברות שצריכין להודות זהו מפני סכנת אריא וגנבי המצויים בדרכים וא"כ כשעמד עליו אריה לטורפו אפילו בעיר אם גנבים באו לו אם שודדי לילה וניצל מהם וכיוצא בנסי' אלו כל שכן שצריך להודות. ולא הוזכרו הארבעה בכתוב אלא מפני שהם מצויים תמיד בדרך מנהגו של עולם ברוב האנשים ולזה גם כן הזכירה רב יהודה בשם רב בעל המאמר ההוא.
- וב"ש הנעשה לו נס וניצול ממיתה עצמה, שהרי קבעו עליו ברכה אחרת לברך כשיעבור עוד במקום
ההוא ברוך שעשה לי נס במקום הזה. כדאמרינן בריש פרק הרואה בההוא גברא דהוה קא אזיל בעבר
ימינא נפל עליה אריא אתרחיש ליה ניסא וכו'. וכן מר בריה דרבינא הוה קא אזיל בפקתא דערבות וצחי למיא ואתרחיש ליה ניסא וכולי.
- וכפי גרסת הגאונים ז"ל איהו חייב לברוכי ובריה ובר בריה, וגם יש שמפרשים לפי גרסתם דלאו דוקא עד בר בריה אלא כל יוצאי יריכו עד עולם. וכ"ש שמיד שניצל צריך הוא להודות כדרך הארבעה שצריכין להודות ולא שיפטר מברכת ההודאה בברכת שעשה לי נס, שחייבוהו לברך כשישוב לעבור במקום ההוא ואולי לא יעבור שם לעולם ולא יברך אותה ברכה, אלא ודאי נראה שברכת ההודאה מברך אותה מ"מ

10. שו"ת הרדב"ז (ח"ג סי' תקעב)

... ואפי' בזה ראיתי להרב רבינו אברהם אב ב"ד בתשובה שהעלה הדבר בצ"ע, וז"ל ומי שנפל אבן סמוך לראשו או נתקע עץ או ברזל סמוך לעינו ונעשה לו נס ולא נפל על הראש וגם הברזל לא נכנס בעינו או שהיה עולה בסולם ונשמט עקבו או נשמטה שליבה מתחתיו ונפל ולא אירע בו שום מיחוש י"א שצריך להודות ברוך שעשה לי נס במקום הזה כי כל אדם שהוא קרוב לדבר שיש בו סכנה וניצול ממנו צריך לברך ברוך שעשה לי נס. וי"א שאין צריך לברך אלא על נס חדש שהוא מעשה שמים כמקום שנעשו בו ניסים לאבותינו ואית דמייתי ראייה על זה ההגדה דסלע המחלוקת שהיו יורדין ומברכין ברוך שעשה לנו נס במקום הזה ודברים אלו צריכין עיון ע"כ. הרי אתה למד מתשובה זו כי הנפילה מן הסולם אם לא נפל למשכב אינו נכנס בגדר חולה שצריך להודות ולברך הגומל אלא תחת גדר נס, וצריך לברך ברוך שעשה לי נס, ולמר א"צ. ורואה אני בכיוצא בזה שיברך בלא הזכרת שם ומלכות דהא איכא מאן דמפרש דכל הברכות כיוצא בה הם בלא שם ומלכות והיכא דאיכא פלוגתא בעיקר הברכה יעשה כדבריו שלא הפסדנו כלום כיון שאינו מזכיר שם ומלכות. והנראה לע"ד כתבתי

11. בית יוסף אורח חיים סימן ריח

כתב ה"ר דוד אבודרהם (שם) בשם הרא"ש מלוניל שאין מברכין על נס אלא בנס שהוא יוצא ממנה העולם אבל נס שהוא מנהג העולם ותולדתו כגון שבאו עליו גנבים בלילה ובא לידי סכנה וניצל וכיוצא בזה אינו חייב לברך; וכתב עוד (שם) בשם ה"ר גרשום ב"ר שלמה שהנעשה לו נס אינו מברך הגומל ובסימן רי"ט יתבאר שיש חולקים בזה:

12. שולחן ערוך או"ח סי' ריח ס"ט

יש אומרים שאינו מברך על נס אלא בנס שהוא יוצא ממנה העולם; אבל נס שהוא מנהג העולם ותולדתו, כגון שבאו גנבים בלילה ובא לידי סכנה וניצול וכיוצא בזה, אינו חייב לברך; ויש חולק, וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות

13. מגן אברהם ס"ק יא

ממנהג העולם – כגון שנפל עליו אריה או גמלא פריצא עיין בגמרא עססי' רי"ט

14. מגן אברהם ס"ק יב

ויש חולק – לא מצאתי מי שחולק דהיאך יעלה על הדעת להקרא נס דבר שהוא בדרך הטבע ומ"ש הרב"י ס"ס רי"ט בשם הריב"ש היינו לומר כשנעשה לו נס צריך לברך גם הגומל אבל בדבר שמנהג העולם פשיטא דאין לברך שעשה לי נס וכ"מ בב"ח שאינו מזכיר שם ומלכות

15. מחצית השקל (או"ח סי' ריח ס"ק יב)

ובספר אליה רבה [ס"ק יג] כתב שיש לדייק ממה שכתב הריב"ש ואם כן כשעמד עליו אריה כו' אם גנבים כו' וכיוצא בנסים אלו כו', הרי דקראן נסים אף על פי שאין יוצאים ממנהג העולם. ואין זה ראייה דארי באמת יצא ממנהג העולם, וכמו שכתב מ"א ס"ק י"א, ומה שכתב עוד ואם גנבים באו לו שודדי לילה וקראן נס, על כרחך ר"ל בענין שהיה יוצא ממנהג העולם. ולא הזכירו הארבעה בכתוב אלא מפני שהם מצויים בדרך מנהגו של עולם, מכלל דארי וגנבים ושודדים שהזכיר תחלה יוצאים ממנהגו של עולם, ולכן לא הזכרו בכתוב. עוד כתב בספר אליה רבה [שם] וז"ל, ועוד דלמד דין דמברך מיד הגומל מקל וחמר דמברך אחר כך כשמגיע למקום הנס שעשה לי הנס, וא"כ כיון דפסק לברך הגומל, על כרחך מברך נמי על הנס שעשה לי נס, דאם לא כן ליכא קל וחמר, עכ"ל.

וגם זה אינו, חדא דהא באמת מיירי בענין שיצא ממנהג העולם כנ"ל. ועוד דהריב"ש בא להוכיח דלא כמו שעלה על דעת השואל דהני ארבע שהזכיר הכתוב הם דוקא ולא יותר, ועל זה כתב הריב"ש דעל כרחך לאו דוקא, דהא על כרחך כשנעשה לו נס שיצא ממנהג העולם צריך לברך הגומל, דאתיא מקל וחמר דהא צריך לברך על הנס, א"כ מוכח דהני ארבעה לאו דוקא, א"כ הוא הדין דיש לומר דגם אם לא יצא ממנהג העולם, אף על גב דאינו מברך על הנס וליכא ק"ו לברך הגומל, מכל מקום מברך הגומל מסברא, כיון דמוכח דהני ארבעה הם לאו דוקא, ואם כן כמו דהני ארבעה אף שאין יוצאים ממנהג העולם מברך הגומל, הוא הדין בשאר דברים שאין יוצאים ממנהג העולם מברך הגומל

16. משנה ברורה סימן ריח

(לב) ויש חולק - דאפילו היה ההצלה שלא למעלה מדרך הטבע אעפ"כ כיון שהיה בסכנה אם לא נודמן לו ההצלה נס מקרי וחייב להודות ולשבח לבורא על שהכין והזמין לו ההצלה ברגע זו. אם נפל עליו אבן וכיו"ב או שעבר עליו עגלה טעונה שבדרך הטבע היה שימות עי"ז והוא ניצול ממיתה כשיגיע לאותו מקום משלשים לשלשים צריך לברך ואם נפל אבן סמוך לראשו או נתקע ברזל סמוך לעינו ונעשה לו נס ולא נפל האבן על ראשו ולא נתקע הברזל בעין ממש לדעה ראשונה אין מברכין ולדעה שניה אפשר שמברכים כי כל אדם שקרוב לדבר שיש בו סכנה וניצול מברך וע"כ יברך בלא שם ומלכות ועיין בבה"ל. כתבו האחרונים מי שנעשה לו נס יש לו להפריש לצדקה כפי השגת ידו ויחלק ללומדי תורה ויאמר הריני נותן זה לצדקה ויהי רצון שיהא נחשב במקום תודה שהייתי חייב בזמן המקדש וראוי לומר פרשת תודה. וטוב וראוי לו לתקן איזה צרכי רבים בעיר ובכל שנה ביום הזה יתבודד להודות לה' יתברך ולשמוח ולספר חסדו:

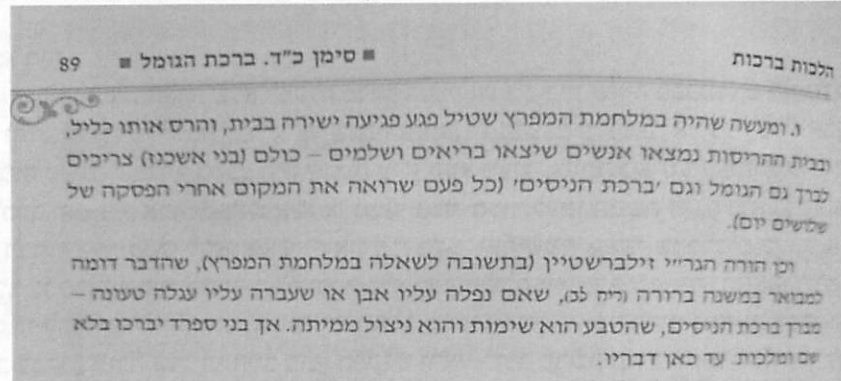
17. ביאור הלכה סימן ריח

ויש חולק - עיין מג"א שתמה איש חולק זה דבודאי אמנהג העולם וטבעו אין לברך שעשה לי נסים וכן הגר"א תמה דא"כ כל יולדת תהא צריכה לברך שעשה לי נסים וכמו כן בניה לעולם ולפי מה שכתב בתשובת רדב"ז ח"ג סי' תקע"ב והובאה בנ"א ניחא קושיתו דבודאי כגון יולדת או חולה ליכא למ"ד שאין זה נס כלל [שרוב חולים ויולדות לחיים] ואנן לכו"ע נס בעינן רק דלשיטה ב' כל דבר שמזמין ה' ברגע זו בדרך התולדה ג"כ מקרי נס למעלה מדרך הטבע כנסי אבותינו ולשיטה א' בעינן דוקא שהנס של הצלה יהיה דוקא כגון שבאו גנבים או גזלנים עליו [וכנ"א משמע דלדעה ראשונה נתמעט רק גנבים ומשום דבאים רק בשביל ממון וליכא חשש סכנה כלל לא נהירא דהא ע"פ הדין מותר להרגו דחזקה בא להרוג וכידוע מדין דמחנתרת] וקרוב שיהרגוהו ונודמנו בני אדם או סיבה אחרת שנתפחדו וברחו מחמת זה אע"פ שלא היה כאן שינוי בטבע מ"מ נס הוא שהזמין הקב"ה לשעה זו:

18. הגר"י זילברשטיין - חשוקי חמד (ב"מ קו ע"א)

שאלה. מעשה בחיילים שבאמצע המלחמה חפשו בית כדי ללון, ומצאו בית אחד שהיה נראה להם, ושלחו כמה שליחים, שיראו אם אינו ממולכד, השליחים חזרו ואמרו שהבית אינו ממולכד, ונכנסו בו מאה וחמישים חיילים ללון, באמצע הלילה יצא אחד החיילים מהבית, כדי לעשות צרכיו, והנה הוא רואה חוטים היוצאים מהבית, וקרה מהר לאחד המומחים שם, וגילו שכל הבית ממולכד, ויש חוטים פרוסים בכל המקומות, שאם אחד החיילים היה דורך עליהם, היה מפעיל את המטען, והיה כל הבית נופל על יושביו, ויצאו מהר מהבית בזהירות בלא לדרוך על החוטים, האם יברכו ברכת שעשה לי נס? תשובה. אם השאלה היתה על ברכת הגומל, יתכן שהיו חייבים לברך, כיון שהיו במקום סכנה וניצלו ממנו בהשגחה פרטית, ולא דמי למי שנופל אבן סמוך לראשו, שבהשגחה פרטית, אירע לו נס, שלא היה כלל במקום הסכנה, אך הם דומים למי שהיה בגוב האריות וניצל ממנו, שהרי כל רגע, היה אחד יכול לדרוך על החוט ולהפעיל את המטען, אך כיון שברכת הגומל בלאו הכי מברכים על שחזרו בשלום מן המלחמה, והשאלה היא רק האם יברכו ברכת שעשה לי נס, נראה שבזה אין מברכין, אף שההצלה היתה בדרך השגחה פרטית, כיון שההצלה לא היתה בדרך נס, אלא בדרך הטבע, אין מברכין.

19. ליבון הברכה - הרב אלכסנדר אריה מנדלבוים (השלמות והוספות לספר 'וזאת הברכה')

20. שו"ת משנה הלכות - הרב מנשה קליין (חי"ג סי' לא)

בדבר שאלתו במקרה שהלך עם חבריו לדבר מצוה ובחזרתו עברתם על הקרח ונשבר הקרח תחתיו ונפל למים ואחר הרבה התאמצות מחבירו ומעצמו בעזרת השם יצא מן המים על הקרח ועבר הקרח אמנם הי' לו ניתוח אח"כ לשבר שקבל ונפשו בשאלתו כיון שהיה נס כזה אי כל פעם כשעובר דרך מקום הנהר חייב לברך ברכת הנס או רק שיברך ברכת הגומל פעם אחת ודי בזה ולהלכה הרי כתבו האחרונים ז"ל כיון דיש חולקין בזה אפילו להמחמירין לברך אין מברכין אלא בלא שם ומלכות ומ"מ כה"ג אפשר דאין חייב לברך כלל כי באמת הגם כי קשה היה הצלתו מ"מ לא מצינו בזה שום דבר שלא כדרך הטבע אלא שניצל מאסון ח"ו ועיין בב"ב י' ע"א רב פפא הוה סליק בדרגא אישתמיט כרעיה בעי למיפל אמר השתא כן איחייב מאן דסני לן כמהללי שבת ע"ש ודו"ק עכ"פ לפענ"ד בהני ברכות דהוה ממילא רק קיומיות ולא חיוביות המיקל ואינו מברך לא הפסיד ואדרבה יעשה תשובה בכל עת שעובר במקום הזה

21. שו"ת בצל החכמה הרב בצלאל שטרן חלק ה סימן סב

דין ברכת הנס לנצולי מחנות ההשמדה כאשר יגיעו למחנה שהיו עצורים בה

נשאלתי הרבה פעמים מבני אדם שהיו בשנות השואה עצורים באחת ממחנות ההשמדה של הנאצי"ם ימ"ש"ו, ובחמלת ה' עליהם ניצלו לחיים אם כאשר ילכו לבקר במחנה ההיא, צריכים הם לברך שם, ברוך שעשה לי נס במקום הזה כמבואר בשו"ע או"ח (סי' רי"ח סעי' ד'). וארשום את הנלענ"ד בזה בס"ד וה' יעזרני עדכ"ש להורות כהלכה.

א) איתא בשו"ע או"ח (סי' רי"ח סעי' ט') י"א שאינו מברך על נס אלא בנס שהוא יוצא ממנהג העולם אבל נס שהוא מנהג האדם ותולדתו כגון שבאו גנבים לבילה ובא לידי סכנה וניצל וכיוצ"ב אינו חייב לברך ויש חולק וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות ע"כ. וע"ש במשנה ברורה שם (סק"ל) דמיירא שניצל ג"כ כדרך מנהג העולם דהיינו שצעק לעזרה או שנזדמנו בני אדם שם וברחו. ויש חולק דאעפ"כ דכיון שהי' בסכנה אם לא נזדמן לו הצלה הר"ו נקרא נס אף שלא היתה ההצלה למעלה מדרך הטבע ע"כ ע"ש. - בסדר ברכת הנהנין להגאון בעל התניא זצ"ל (פרק י"ג דין א') כ', יחיד שנעשה לו נס באיזה מקום כגון שנפל עליו כותל וניצל או חי' רעה או ליסטים, חייב הוא עצמו כשרואה אותו מקום לאחר ל' לברך ברוך אתה ה'א וכו' שעשה לי נס במקום הזה וכו' ע"ש.

ב) ויש לעיין מה ההבדל בין גנבים באו עליו וניצל המוזכר בשו"ע שחשיבא נס כמנהג העולם, ואין לברך עליו רק בלא הזכרת שם ומלכות, ובין ליסטים באו עליו דמבואר דעת שו"ע הרב בזה שמברך בשם ומלכות, וע"כ טעמי' משום דהצלה מליסטים חשיבא נס שלא כמנהג העולם. - דודאי אין כוונת הרב זצ"ל לחלוק על הכרעת שו"ע ולפסוק דגם על נס שהוא כמנהג העולם מברך בשם ומלכות, דא"כ לא הו"ל למנקט "לסטים" אלא גנבים כלשון השו"ע, א"ו דבגנבים גם לדידי' אינו מברך אלא בלא שם ומלכות כפסק השו"ע, ולסטים שאני דהוי נס היוצא ממנהג העולם, וצ"ב דמאי שנא. - ועיי' לקמן אות ו' בשם המאירי שכ' גנבים וכו' ולסטים.

ג) והנראה בס"ד כי מדקדוק לשון השו"ע שכ' כגון שבאו עליו גנבים בלילה "ובא לידי סכנה" וכו' **מבואר כי עצם ביאת גנבים אינו ענין של סכנה. וכן מסתבר שהרי הם אינם באים רק לגנוב ובאים בלילה ועושים במחשך מעשיהם** ואין רצונם להפגש בבעל הבית כלל ומעדיפים שלא לראותו כלל, באופן שעצם ביאתם וכוונת מעשיהם אין סכנה לבעה"ב כלל. רק אם כאשר כבר היו בבית בעה"ב נתגלגלו הדברים שהם פגשו זב"ז ובא בעה"ב לידי סכנה וקרא לעזרה או שנזדמנו לשם בני אדם ומתוך כך ברחו הגנבים, זה נס כמנהג העולם ואינו מברך עליו רק בלא שם ומלכות.

לא כן באו עליו לסטים ומכש"כ לסטים מזויינים, שתחילת ביאתם הי' להפגש עם בעה"ב ולקחת ממנו בחזקה וסתמם באי' גם להרוג אם יעמוד בעה"ב כנגדם ולא יתן להם לבצע זממם. לכן גם אם ע"י קריאתו של בעה"ב לעזרה או ע"י שנזדמנו לשם בני אדם ברחו הלסטים, עצם הדבר שברחו ולא סכנוהו כאשר כך הי' דעתם בתחילה חשיבא נס שלא כמנהגו של עולם, ושפיר מברך עליו בשם ומלכות.

ד) **מעשה בנד"ד שכידוע כל מחשבותם של אותם רשעים הי' להשמיד להרוג ולאבד ושלא יזכר ח"ו שם ישראל עוד, ולשם כך הקימו מעיקרא כל אותן מחנות השמדה.** ואם כי בתחילה נתנו להם להעצורים לעבוד היינו כדי לענותם ולמצות לשד כוחם ולהנות מעבודת חינם, אבל לא הסיחו דעתם לרצע מהריגה והשמדה ר"ל, לכן גם אם ניצולו ע"י התקדמות והתקרבות צבאות של מדינות המערב, שאותם רשעים נסוגו אחור מפניהם והשאירו בחיים את אלה מבני ישראל שזכו עדיין להיות בחיים באותה שעה, מ"מ לא גרע נס זה מאילו באו עליו לסטים מזויינים וברחו ע"י שנזדמנו בני אדם לשם, דמבואר שמברך שעשה לי נס בשם ומלכות.

ואדרבה הנס שבנדוננו גדול בהרבה מבאו עליו לסטים וברחו ע"י שנזדמנו בני אדם לשם, דבזה מיד כשנזדמנו בני אדם לשם ברחו יען הופתעו וחששו כי לא נותר להם זמן ואולי יתגברו אותם בני אדם עליהם אם ישהו שם עד שיהרגו את בעל הבית או אולי יזעיקו עוד אחרים לעזרה כדי לתופסם. - לא כן בנדון שלפנינו הרי התקרבות צבאות המערב נמשך זמן רב, ולולא רחמי ה' והשגחתו על שארית עמו הי' להם זמן ואפשרות לבצע זממם כפי שנצטוו לחסל כל יושבי מחנות הללו וכאשר כן עשו באמת בהרבה מקומות ובודאי שהצלתם של אלה שנשארו בחיים הי' בדרך נס היוצא ממנהגו של עולם בהשגחתו ית"ש.

ה) **גם עצם הדבר שאחר עינויים וסבל כה רב משך זמן הרבה נשארו הם בחיים אינו בגדר מנהגו של עולם** כאשר ידוע שבאמת מכל עצורי מחנות אלה לא נשארו בחיים יותר מעשרה אחוזי' ותשעים אחוז לא עמד בעינויים של רעב וצמאון מכות איומות ועבודת פרך, וא"כ בודאי כי אלה שנשרדו בחיים לא ניצלו רק בדרך נס שלא כמנהגו של עולם, וממילא כי עליהם לברך על ראיית מקום נס זה בשם ומלכות כמבואר. (ו) יתר על כך עיי' בס' מור וקציעה (סי' רי"ח ד"ה ומ"ש דהאיך) שדעתו כי גם בדין השו"ע בגנבים באו עליו, ההצלה מידיהם ודאי נס גמור הוא **שכל המועדים להזיק ושכיתא הזיקא וניצל מהם הר"ז יוצא**

ממנהגו של עולם ע"ש. ועיי' בס' בית הבחירה לרבינו המאירי (ברכות נ"ד. ד"ה נסים אלו) שכ' יש אומרים דוקא בנס גדול היוצא מגדרו של עולם מברך עליו אבל נס קטן כגון שבאו לו גנבים או גדודי חי' ולסטים אין מברך עליו. **ולדעתי כל נס העשוי ליחיד מברך עליו שכל נס אצל יחיד גדול הוא אבל נס של רבים אין מברכין עליו אלא כשהוא נס גדול** ומ"מ כל שנתקרבו למקרה גדול וניצל הימנו אעפ"י שאין בו מופת מברכין עליו עכ"ל. - ולדעתם בנד"ד בודאי מצריכים נצולי מחנות השמדה כל פעם שיראו המחנה שהיו עצורים בה מל' יום לל' יום לברך ברוך אתה ה"א מה"ע שעשה לי נס במקום הזה. ואם כי אין לנטות מדברי השו"ע מ"מ כאמור בנד"ד גם לדעת השו"ע שפיר יש לברך בשם ומלכות.

ז) ונראה לענ"ד כי גם אותם יחידים שהצליחו בע"ה להסתדר במחנות ההם וסבלו פחות מיתר אחיהם האומללים, עכ"ז גם הם חייבים לברך בשם ומלכות כי גם הם היו שם תמיד בחזקת סכנת נפשות, שהרי גזירתם להשמיד על הכלל כולו יצא ובדרך הטבע לא הי' שום אפשרות להנצל, ואף אחד לא ניצל רק בהשגחת ה' עליו לטובה חוץ מדרך הטבע.

ח) ואמנם אי משום השארותם בחיים אחרי כל הסבל והעינויים, אם כי בודאי שהוא נס יוצא ממנהגו של עולם מ"מ קשה לברך עבור זה בשם ומלכות להמבואר בביאור הלכה שבס' מ"ב (רס"י רי"ח) בשם ס' כפתור ופרח, שאין לברך עד שיראה בפרט מקום הנס, שהרואה את ים סוף לא יברך אם לא ראה המקום שעברו בו

ישראל ע"ש, וא"כ הסבל והעינויים שבמחנות אלו אף שהיו בלי ספק סכנה בדרך הטבע, היינו העינויים והסבל החוזרים ונשנים במשך הזמן שסבלו במקומות שונים שבתוך המחנה, אבל לא הסבל של פעם אחת ובכל מקום ומקום שבתוך המחנה, אם לא כשיודע בעצמו שהי' בסכנה במקום מיוחד ע"י הכאות וכה"ג כי אז בודאי ראוי לברך על ראיית מקום ההוא בשם ומלכות. - מ"מ על ההצלה הסופית ע"י שהרשעים השאירו אותם בחיים בעת עזבם את המחנה בודאי ראוי לברך בשם ומלכות כשרואה את המקום בו זכה להצלה זו - וטוב שיסתכל סביבו בכל שטח המחנה עד כמה שזה אפשרי, כדי לפטור בברכה זו את כל הנסים שנעשו לו במקומות שונים שבתוך המחנה כולה.

ט) ונלענ"ד בס"ד שאם רבים ועכ"פ שנים שהיו עצורים באותה מחנה נזדמנו יחד לשם ועל שניהם חיוב לברך דהיינו שכבר עברו לי יום לשניהם מעת שראו מקום הנס, אז עליהם לברך בלשון רבים, ברוך אתה ה"א מה"ע שעשה "לנו נסים" במקום הזה. - ראי' לדבר מהא דאיתא במדרש חז"ל (ילקוט שמעוני שמואל א' פרק כ"ג אות קל"ג) דכתיב קרא (שם) על כן קראו למקום ההוא סלע המחלקות. ואיתא עלה במדרש שם וז"ל, ד"א מהו סלע המחלקות, שבשעה שהיו דוד וחילו עובדים על אותו מקום הי' מתחלק מחיילותיו הוא ושש מאות הראשונים שהיו עמו באותה שעה יורדים מעל סוסייהם ומשתטחים ונופלים על פניהם ומברכים ברוך שעשה "לנו נסים" במקום הזה ומקצתם עומדים ואין מברכים שלא היו עמו באותה שעה ע"כ. הרי שלא בירך כל אחד לעצמו ברוך שעשה לי נס במקום הזה, אלא שעשה "לנו נסים" שכל אחד בירך על נסו שלו וכן על נס של חבריו. ואעפ"י שבאמת לא נעשו להם שם נסים רבים אלא נס אחד לכולם כמבואר בקרא שמלאך בא אל שאול ואמר לו, מהרה ולכה כי פשטו פלישתים על הארץ (שם פסוק כ"ז), מ"מ כיון שהוא נעשה לרבים והי' נס לכל אחד ואחד ברכו בלשון רבים, שעשה לנו "נסים", מכש"כ בנד"ד שכל אחד ואחד ניצל משך זמן שהותו במחנה ע"י נסים שהיו מיוחדים לו חוץ מנס המשותף לכולם שבעת התקדמות צבאות מדינות המערב כאשר ברחו הרשעים הנאצי"ם ימש"ו והשאירו אותם בחיים, בודאי שיש לברך בלשון רבים שעשה לנו נסים כמש"כ.

י) ובאמת לענ"ד מסתבר שגם יחיד מעצורי המחנה אם יברך בעת ביקורו במחנה, ברוך שעשה לי נסים במקום הזה, לא משתבש ואולי שכך הי' ראוי לו לברך גם לכתחילה ובפרט למי שהי' עצור באותה מחנה זמן ממושך, אבל שנים או רבים מעצורי המחנה כאשר נזדמנו לשם ביחד בודאי שעליהם לברך בלשון רבים, שעשה "לנו נסים" במקום הזה כמש"כ.

יא) עוד נלענ"ד בס"ד, כי מי שהי' עצור זמן ממושך בשתי מחנות השמדה או יותר, - שכידוע העבירו הרשעים הרבה פעמים אנשים ממחנה למחנה אחרת - ויודע בעצמו בנס שנעשה לו במחנה הראשונה או כאשר יגיע לאיזו שהיא ממחנות אלה יברך, ברוך שעשה לי נסים במקום הזה ובמחנה פלוני כמבואר בשו"ע או"ח (סי' רי"ח סעי' ה'), שבהגיעו לאחד מכל המקומות שנעשה לו נס, צריך להזכיר כל שאר המקומות ויכלול כולם בברכה אחת ע"ש. וכ"ה גם בנדוננו, שהרי במחנה האחרונה נעשה לו נס שניצל בה לחיים, ובמחנה הראשונה נעשה לו הנס הידוע לו.

וכגון שנעשה לו נס במחנה מאטטהויון, שוב הועבר משם למחנה אוישוויץ, כאשר יגיע למחנה אוישוויץ יברך, ברוך א"ה וכו' שעשה לי נסים במקום הזה ובמחנה מאטטהויון. ושוב כאשר יבקר במחנה מאטטהויון אפי' בו ביום יחזור ויברך כהנ"ל, ברוך א"ה וכו' שעשה לי נסים במקום הזה ובמחנה אוישוויץ. ואעפ"י שכבר בירך על ראיית מקום הנס במחנה אוישוויץ בו ביום כאשר הי' שם, צריך לחזור ולכלולו בברכתו על ראיית מקום הנס במחנה מאטטהויון. עיי' א"ר (סי' רי"ח אות). וביתר ביאור כתבתי מזה בדיני ברכת הנס שבספרי "אהלך באמיתך" אשר אתי בכת"י, ה' יזכני להוציאו לאור בקרוב.

יב) והנה נוסח הברכה בזה כתוב בסדר ברכת הנהנין לרבינו בעל התניא (פרק י"ג דין א'), שעשה לי "נס" במקום הזה ובמקום פלוני ובמקום פלוני. וכ"ה גם בערוך השלחן (סי' רי"ח סעי' ח') וכ"כ גם בס' כף החיים (שם סקכ"ג). וכדבריהם מצאתי בספר הזכרון להגאון רבי ישמעאל הכהן (רפ"ט דברכות). אבל בספר ראב"ן (מס' ברכות סי' קצ"ו) כ' לברך, ברוך שעשה לי "נסים" במקום זה ובמקום פלוני ע"ש. ונראה דעתו שראוי להזכיר ולכלול בעיקר הברכה את הנסים שבכל המקומות, אלא שאח"כ יש להקדים לפרט את הנס שנעשה לו במקום שהוא רואה כעת. - ובודאי שכן ראוי לברך לכתחילה כי אין לנטות מדברי רבותינו גדולי הראשונים. ומסתבר שאם היו רבותינו האחרונים מחברים הנ"ל רואים דברי הראב"ן לא היו נוטים מדבריו. - ומ"מ בודאי מי שמברך שעשה לי "נס" במקום הזה ובמקום פלוני לא משתבש, ויהי' נוסח ברכתו על דעת רבותינו גדולי אחרונים הנ"ל.

העולה להלכה: א) ניצולי מחנות ההשמדה בשנות השואה, כאשר יגיעו למחנה שהיו עצורים בה, יסתכל מסביב בכל שטח המחנה ויברך, כשהוא רואה את המקום שעמד שם בעת הצלתו בעת שעזבו הרשעים את המחנה, ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שעשה לי נס במקום הזה (אות א - ח). - ב) שנים או רבים מעצורי אותה מחנה שנזדמנו יחד למחנה ההיא יברכו ברוך אתה ה"א מה"ע שעשה לנו נסים במקום הזה (אות ט). - ג) מי שהי' עצור לזמן ממושך בשתי מחנות השמדה או יותר כאשר יבא לאחת ממחנות אלה יברך, ברוך אתה

ה"א מה"ע שעשה לי נסים במקום הזה ובמחנה פלונית ובמחנה פלונית (אות י"א י"ב). (ד - ז) בירך שעשה לי נס במקום הזה ובמחנה פלונית יצא (אות י"ב).
22. הרה"ג יעקב אריאל הרב הראשי לרמת גן

אתה מודע לכך שבתקופת השואה הייתה סכנה נוראה אך בכ"ו רואה בגמר המלחמה הצלה טבעית ולא הצלה נסית.

לענ"ד על הניצול לברך בשם ובמלכות. גם הצלתו הייתה נסית. אדם שעבר מוראות נוראים ואיומים במחנות בהם רבבות רבות מתו מרעב ומגפות ועל כל דבר קל שבקלים הושלכו לכבשנים והיו חייו תלויים לו מנגד בכל עת ובכל שעה, ולא שרדו אלא הוא ובודדים כמותו כשעורם על עצמותיהם ולו הייתה הצלה מתמהמהת גם הם לא היו שורדים, אין לך נס גדול מזה. האם ניתן לכנות הישרדות כזו כ"דרך הטבע" או כ"מנהגו של עולם"? בפורים אנו מברכים "על הנסים" למרות שבהצלה לא היה נס חריג מגדר הטבע אלא "צירוף מקרים" כביכול. גם בחנוכה ברכת על הנסים עיקרה על התשועות ועל המלחמות ולא על נס פך השמן כמש"כ המהר"ל בנר מצוה (נס פך השמן שהוא ניצחון האור על החושך בא רק להדגיש שהניצחון היה רק צבאי ומדיני אלא כנגד אלו שבאו "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך"). ומאי שנא ברכת הנס על הזמן מברכת הנס על המקום? אדרבה על המקום יש לברך יותר כי הוא מוחיי יותר מהזמן (ר' שאלות, שכרך הודאה על זמן הנס עם הודאה על מקום הנס

23. שו"ת בצל החכמה חלק ה סימן סג

דין ברכת הנס כשמקום הנס אינו גם מקום ההצלה - דין מקום הנס שנחפרה או שהוגבהה
אגב ארשום פה את הכתוב אתי בקשר למדרש חז"ל שהזכרתי לעיל (סי' הקודם אות ט'), בזה"ל:
נסתפקתי בדין המבואר בשו"ע או"ח (סי' רי"ח סעי' ד') ביחיד הרואה מקום שנעשה בו נס לו לעצמו, מברך שעשה לי נס במקום הזה ע"כ, אין הדין בנס המורכב משני מקומות באיזה מן המקומות יברך ברכה זו.
וכגון שע"י נס שנעשה במקום אחר, ניצל הוא מסכנת מות במקומו שעומד שם, וכגון עכו"ם רדף אחר
יהודי להורגו, ועדיין קצת מרחק ביניהם, ופתאום נפל כותל על העכו"ם הרודף ועי"כ ניצל היהודי
ממיתה ברורה. ולא במקום נפילת הכותל שהוא מקום הנס ניצל, אלא במקום שעמד שם בברחו מפני
העכו"ם שם ניצל ע"י נפילת הכותל שבמקום אחר.

וכעין זה שמעתי שקרה באחת ממחנות ההשמדה בשנות השואה. כי רשע אחד כיוון את רובהו נגד
יהודי שעמד רחוק ממנו כחמישים מטרים וכבר התחיל לירות בו אלא שהחטיא מטרתו. ואותו רשע
הוסיף להתזיק ברובה מכיוון נגד אותו יהודי אלא שזו ממקומו קצת הצדה (הוא עמד תחילה במקום
משופע קצת, וכנראה שתלה כי עמידה לא נוחה זו גרמה שלא קלע למטרה), ובהזיזו רגלו הצדה הותלק
ונפל ארצה ובה ברגע נפלט כדור מרובהו ופצעו, וכך ניצל אותו יהודי ממיתה ברורה.

בנדון כזה (- ובכל כיוצא בו -) כאשר יגיע אותו יהודי לבקר במחנה הנ"ל, בראיית איזה מקום עליו לברך, אם בראיית המקום שהי' עומד שם בעת שירה אותו רשע לעברו ושוב מעד ונפל ונפצע, שהרי שם ניצל ממות, או בראיית המקום שנעשה בו הנס, דהיינו המקום שאותו רשע הותלק נפל ונפצע בו, כי נס זה הי' סיבת הצלתו, וזה המקום נקרא מקום שנעשה לו בו נס. וכן אם יברך על ראיית המקום שנפל הכותל על העכו"ם הרודף או על ראיית המקום שהוא היה נמצא באותו רגע. ואפשר דתרוייהו שוים ויברך על איזה מהם שיראה תחילה.

א) כתיב קרא, על כן קראו למקום ההוא סלע המחלקות (שמואל א' כ"ג כ"ח). ובילקוט שמעוני שם (אות קל"ג) איתא וז"ל, ד"א מהו סלע המחלקות, שבשעה שהיו דוד וחילו עוברים על אותו מקום הי' מתחלק מחיילותיו הוא ושש מאות הראשונים שהיו עמו באותה שעה יורדים מעל סוסיהם ומשתטחים ונופלים על פניהם ומברכים ברוך שעשה לנו נסים במקום הזה וכו' עכ"ל. מבואר כי כאשר עבר דוד וחילותיו על הסלע אז התחלקו ועל כן קראו למקום ההוא סלע המחלקות, ושם היו מברכים. והרי הנס נעשה על ידי שמלאך בא אל שאול ואמר לו מהרה ולכה כי פשטו פלשתים על הארץ (שם פסוק כ"ז), ושאל הרי לא הי' באותה שעה על הסלע אלא בצד הסלע שהרי שאול ואנשיו היו עוטים אותו סלע (שם פסוק כ"ו) ודוד ואנשיו הם שהיו על הסלע כמבואר בפסוקים שם, ובמקום ההוא היו מברכים דוד ואנשיו אח"כ כשעברו עליו, הרי שיש לברך על

ראיית המקום שניצל שם. - לכן גם בנדון שאלתנו יברך אותו יהודי על ראיית המקום שהי' עומד עליו בעת שירו ורצו להוסיף לירות בו, וכן על ראיית המקום שעמד בו בעת שנפל הכותל על רודפו וכן כל כה"ג.
(ב) עוד אמינא להעיר בזה מהא דאינא בברייתא (ברכות נ"ד א') כי הרואה מעברות נחלי ארנון צריך ליתן הודאה ושבח לפני המקום. וכ"ה בשו"ע או"ח (סי' רי"ח סעי' א') כי הרואה מעברות נחלי ארנון מברך ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה. ועיי' גמרא ברכות שם בענין נסי נחלי ארנון, כי כאשר היו ישראל צריכים לעבור בנחלי ארנון התחבאו האמוריים במערות שבהר שהיו בצד הנחל, היינו העמק, בכוונה שכאשר יעברו ישראל בנחל יתנפלו עליהם פתאום ויהרגו אותם, ונעשה נס שההרים שבשני צדי הנחל נדבקו זה בזה ע"י ארון ברית ה' שהלך לפני מחנה ישראל והנמיך את ההרים בפניהם ונהרגו כל האמוריים שנחבאו במערות וכאשר עברו ישראל על גבי ההרים שהונמכו לא הרגישו בנס זה כלל רק אחר שכבר עברו וההרים חזרו למקומם הגיעו לשם שני מצורעים שהיו מהלכים בסוף מחנה ישראל ראו את הדם שירד מן ההרים לנחלי ארנון ואמרו להו לישראל ואמרו שירה עש"ה. - נמצא הנס שעל ידו ניצלו ישראל נעשה במערות שבצד ההר ששם נהרגו האמוריים, וישראל שנצלו לא עברו בנחל ארנון היינו בעמקי ארנון אלא למעלה מהם על ההרים שהונמכו ונתפשטו וכסו את העמק, עיי' פרש"י (ברכות נ"ד: ד"ה ממיך טורי). יוצא כי במעברות נחלי ארנון לא נעשה כל נס וגם ישראל שניצלו ע"י הנס לא עברו כלל במעברות אלה, וא"כ למה חייבו חז"ל את הרואה מעברות נחלי ארנון לברך ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה, הרי לא נעשה כל נס במעברות נחלי ארנון.

ג) ואין לומר דמשום הכי מברך על ראיית מעברות נחלי ארנון לפי ששם נתגלה הנס לעיניהם, דא"כ גם הרואה את ההר שבו נחבאו ונהרגו האמוריים יצטרך לברך, כי גם שם נתגלה הנס כדקאמר בגמ' ברכות (שם ב') חזו דקא נפיק דמא מביני טורי, ולא קאמר חזו דמא בנחלי ארנון, מוכח שראו הדם יוצא מתוך המערות חזב על מורד ההר לתוך נחלי ארנון. גם בלא"ה לא מסתבר לומר שבשביל שהנס נתגלה בנחלי ארנון יהי' חיוב גם עתה לברך על ראיית העמק אעפ"י שלא נעשה שם הנס וגם אין שם עתה שום זכר מאותו דם, שהרי קתני מתני' (רפ"ט דברכות) הרואה מקום "שנעשה" בו נס לישראל יברך ולא הרואה מקום שנתגלה הנס.
ד) על כן נראה דודאי הנכון כמש"כ (אות א') שעל ראיית המקום שהניצל עמד שם בשעת הנס צריכין לברך, ולכן במעברות נחלי ארנון כיון שישאל היו צריכין לעבור דרך שם וע"י נס שעשה ה' להם מנעם מלכת שם וע"כ ניצלו, נמצא זה להם מקום ההצלה ע"י נס.

ה) דהנה גם בנס שבמעברות נחלי ארנון ה' הנס מורכב משני מקומות. הנס נעשה במערות שבהרי אמורי וההצלה במעברות נחלי ארנון, וחז"ל אמרו שעל ראיית מעברות נחלי ארנון יש לברך, ואילו על ראיית הרי האמורי שבצד הנחל לא צוו לברך ואפי' על ראיית המערות שבו, מוכח שעל נס המורכב משני מקומות יברך על המקום שהניצל עמד עליו בעת הנס, ולא על המקום שנעשה בו הנס כנלענ"ד נכון בס"ד.

ו) עוד אמינא להעיר במי שנעשה לו נס באיזה מקום, שוב חפרו וסלקו העפר והאדמה שעמד עליו בשעת הנס ונעשה שם בור עמוק, אם כאשר יגיע אח"כ למקום הנס ויראה קרקעית הבור המכוון נגד מקום הנס שהי' למעלה ממנו צריך לברך, או דילמא על ידי שחפרו וסלקו האדמה ממקום הנס בוטל מקום הנס, ואינו מברך גם אם רואה קרקעית החפירה, כיון שסוף סוף לא נעשה הנס בתוך החפירה.
אם נימא דבכה"ג צריך לברך אתי שפיר הא דהצריכו חז"ל לברך על ראיית מעברות נחלי ארנון אף שלא הי' שם לא מקום ההצלה ולא מקום הנס כלעיל (אות ב'), דכיון שישאל עברו למעלה על ההרים שהונמכו והתפשטו מעל לאותו עמק, א"כ כשחזרו ההרים למקומם נעשה המקום שבעמק ארנון שהוא תחת המקום שעברו עליו ומכוון כנגד מקום הנס, ושפיר צריכין לברך על ראייתם. - **לכן מסתבר לברך עכ"פ בלא שם מלכות.**

ז) כן יש לדון גם להיפך, במי שנעשה לו נס במקום, שוב הוסיפו על מקום ההוא שכבות אדמה ועפר שכבה ע"ג שכבה עד שהמקום שנעשה בו הנס הוגבהה הרבה, אם כשרואה צריך לברך כיון שמכוון תחתיו הוי המקום שנעשה לו בו נס והוי כרואה מקום הנס, או דילמא ע"י תוספת אדמה ועפר הרבה נמחה ונתבטל מקום הנס וא"צ לברך על ראיית המקום שהוגבהה.

ח) ונראה דכל שלא העמידו את המקום ג' טפחים, וכן בלא הגביהו אותו ג' טפחים, יברך על ראייתו בשם ומלכות דכל פחות מג' כלבוד דמי. אבל העמידוהו או הגביהוהו ג' טפחים או יותר צ"ע. - ואמנם ממה שחייבו חז"ל לברך על ראיית מעברות נחלי ארנון, נראה דגם בכה"ג יש לברך וכמש"כ לעיל (אות ו'), מ"מ אינו מוכרח כ"כ. לכן יברך בכזה בלי שם ומלכות.

העולה להלכה: א) מי שניצל מסכנה בדרך נס באופן שהוא עמד במקום זה וע"י נס שנעשה במקום אחר ניצל הוא במקומו, יברך על ראיית המקום שהוא עמד בו (אות א' ב' ד'). - ב) כהנ"ל והוא רואה מקום הנס ולא המקום שניצל בו לא יברך (אות ה'). - ג) חפרו במקום שנעשה לו נס חפירה עמוקה, צ"ע אם יברך על ראיית קרקעית החפירה המכוון נגד המקום שבו נעשה לו נס ונראה שיברך עכ"פ בלי הזכרת שם ומלכות. (אות ו' - ח'). - ד) הוסיפו שכבות עפר על גבי המקום שבו נעשה לו נס עד שהגבהה המקום הרבה, צ"ע אם יברך על ראיית מקום שהוגבהה המכוון נגד המקום שתחתיו שנעשה לו הנס. ונראה שיברך עכ"פ בלי הזכרת שם ומלכות (אות ז' - ח'). ה) העמידוהו או שהגביהוהו בפחות מג' טפחים, יברך על ראייתו בשם ומלכות (אות ח').

24. שו"ת בצל החכמה חלק ה סימן פד

דין ברכה על ראיית קברים בשני בתי קברות באותה עיר - בעיר אחרת - ביום אחד - בשני ימים ויותר ראי' לדבר לענ"ד ממש"כ הראב"ן (מס' ברכות סי' קצ"ו) וז"ל, הרואה מקום שנעשה לו נס אומר, ברוך שעשה לי נס במקום הזה ואם נעשו לו ניסים בב' מקומות כשרואה אחד מן המקומות אומר, ברוך שעשה לי ניסים במקום הזה ובמקום פלוני וכן כשרואה מקום האחר עכ"ל. - סוף דברי הראב"ן בזה שכי', וכן כשרואה מקום האחר צ"ב. שאם כוונתו לומר דלא רק כשמגיע למקום שנעשה לו נס תחילה צריך להזכיר גם המקום שנעשה לו בו נס אח"כ, אלא גם אם מגיע למקום שנעשה לו בו הנס השני יזכיר שם בברכתו גם את מקום הנס הראשון וכדקאמר בגמ' (ברכות נ"ד א') כי מטי לערבות אמר ברוך שעשה לי נס בערבות ובגמל כי מטי לריסתקא דמחוזא אמר ברוך שעשה לי נס בגמל ובערבות, הרי כבר מבואר זה במה שכתב שם בתחילת דבריו, כשרואה "אחד מן המקומות" אומר ברוך וכו' הרי כי איזה משני המקומות שרואה מברך עליו ומזכיר שם גם מקום הנס האחר .

ובהכרח דר"ל דאף אם בירך כבר במקום הנס שראה תחילה והזכיר שם בברכתו גם המקום בו נעשה לו הנס השני, כדקאמר שם שיאמר "במקום הזה ובמקום פלוני", אפי"ה כאשר יגיע אח"כ אל מקום הנס השני יחזור ויברך ויכלול גם שם את מקום הנס הראשון בברכתו.

האלי' רבה (סי' רי"ח אות ו') מביא מהע"ת שמספק"ל במי שנעשו לו נסים בשני מקומות וראה אחד מן המקומות ובירך, ברוך שעשה לי נס במקום הזה ובמקום פלוני, והוא הולך באותו יום למקום אחר שנעשה לו הנס אם יחזור ויברך שם, ולכן מסיק שלא יברך מספיקא, והא"ר חולק עליו ודעתו שיברך על מקום נס השני אפי' בו ביום אם לא ראה אותו תוך ל' ע"ש, ולפימש"כ יהי' מדברי הראב"ן ראי' להוראת הא"ר. ויתר על כך נלמוד מדברי הראב"ן שגם במקום נס השני יזכיר מקום הנס הראשון ואעפ"י שכבר בירך עליו בו ביום+. והיינו שיאמר גם שם "שעשה לי נסים במקום הזה ובמקום פלוני". ואע"ג שכבר הזכיר את הנס השני כאשר בירך על מקום נס הראשון כאשר הי' שם תוך ל' או אפי' באותו היום (- דע"כ בהכי מיירא דאי לאחר ל' פשיטא שהרי גם אם רואה אז עוד פעם את מקום הנס הראשון צריך לחזור ולברך -) אע"כ כיון שבעת ברכתו על מקום נס הראשון לא ראה את מקום הנס השני, אע"ג שהזכירו דרך אגב באומרם שעשה לי "ניסים" ולא שעשה לי "נס" כאשר מברך מי שנעשה לו נס אחד בלבד, וכן אמר במקום הזה "ובמקום פלוני" אפי"ה צריך לחזור ולברך כאשר יראה את מקום הנס השני.

25. שו"ת דברי שלום אורח חיים חלק ב סימן פח

מי שנעשו לו ניסים כמה מקומות, בהגיעו לאחד מהם האם יזכיר בברכתו שאר מקומות שו"ע: מי שנעשו לו נסים הרבה בהגיעו לאחד מכל המקומות שנעשה לו נס צריך להזכיר כל שאר המקומות ויכלול כולם בברכה אחת (או"ח סי' רי"ח ס"ה).

א. עיין בהרא"ש (בפ' הרואה סי' א') שכתב מכאן משמע שיחיד שנעשו לו נסים הרבה בהגיעו אל אחד מן המקומות שנעשה לו נס יכלול כל שאר הנסים עם זה ע"ש וכ"כ הטור ורי"ו (ני"ג ח"ב) בשם התוס' ע"ש אבל

בתוס' רי"ח כתב והוא לא היה צריך לברך אלא שעשה לי נס במקום הזה כדאמר במתניתין גבי ניסא דרבים אלא חביב לו ניסיו להזכירם כולם אבל חובה לא הוה דא"כ היה לו להזכיר במשנה גבי ניסא דרבים ברוך שעשה נסים לאבותינו בזה ובזה וגם רבא לא אמר להוה גברא דנפל עליה אריא להזכיר נס הארי ע"ש ועיין בשמ"ק שכתב המקום שהיה עומד שם היה מזכיר ראשון שעיקר הברכה עליו ואח"כ היה יכול להזכיר נס אחר מפני חובו הנס ע"ש משמע שאין חובה עליו להזכיר נס אחר אלא שמזכירם מפני חובו הנס וכדברי תוס' רי"ח, וכ"כ בשיטה להר"א אלשבילי כמ"ש בשמ"ק ע"ש, ועיין כ"מ (פ"י מה"ב ה"ט) שכתב ורבינו לא כתב כן משום דמשמע ליה שאינו מן החיוב אלא להזכיר הנס הנעשה לו במקום ההוא ומר בריה דרבינא לפניו משורת הדין הוא דעבד וגם הרי"פ ז"ל לא כתב ההוא עובדא דמר בריה דרבינא ע"ש ועיין מאירי שכתב וכן ממה שאמרו בגמרא ברוך שעשה לי נס בגמל ובערבות למדו רבים שכל שאירעו לו נסים זה אחר זה כשמגיע לאחד מאלו המקומות מברך על כולם ומזכיר אותו מקום שהוא בו תחלה כלומר ברוך שעשה לי נס במקום הזה ובמקום פלוני ופלוני, ואין נ"ל כן שלא היתה הזכרת שאר המקומות חובה אלא רשות ע"ש ועיין בפסקי רי"ד שהשמיט ההוא עובדא כהרי"פ ורמב"ם, אבל ריא"ז הביא זה יעו"ש וקצת תימא שפסק השו"ע כדברי הרא"ש והטור ז"ל ודלא כהרי"ף ורמב"ם ז"ל וזה נגד הכלל שפוסק כשני עמודי ההוראה, וכאן פסק כחד משלשת עמודי ההוראה.

ב. ועיין לה' עו"ת (סק"ה) שכתב וז"ל וצ"ע אם הולך באותו יום למקום האחר שאירע לו הנס אם צריך לחזור ולברך כיון שכבר הזכיר אותו מקום במקום הראשון שהגיע ונראה דמשום ספק לא יברך ע"ש ונראה לי דלא מביעא לשיטת הפוסקים דס"ל שאין חיוב להזכיר שאר מקומות אלא רשות, דפשוט שאם הולך באותו יום למקום האחר שאירע לו נס שצריך לחזור ולברך ואעפ"י שהזכיר אותו במקום הראשון שהגיע כיון שאין אזכרה זו חיוב אלא רשות, אלא אפילו להטור והרא"ש והשו"ע ורבים שהביא המאירי ושאר פוסקים דס"ל דחובה היא להזכיר נס שנעשה לו במקום אחר מ"מ האזכרה ההיא היתה בדרך אגב נס אחר, ולא משום מקום שנעשה בו הנס ומשום כך נראה דאם הולך באותו יום למקום שנעשה לו הנס צריך לחזור ולברך משום חיוב ראיית מקום הנס, כך נ"ל מסברא.

ושו"ר לה' א"ר (סק"ו) שכתב וז"ל כתב עו"ת אם הולך באותו יום למקום אחר שאירע לו הנס צ"ע לכן לא יברך מספיקא ע"כ ולדבריו כל ל' יום לא יברך בכל המקומות ולענ"ד שיברך אפילו באותו יום כיון שלא ראה תוך ל' לאותו המקום ועוד דהא בכ"מ (פ"י מה"ב) כתב דלרי"פ ור"מ אינו מזכיר כל המקומות ומר בריה דרבינא דעשה כן לפניו משוה"ד הוא דעבד ע"ש וששתי שכיוונתי ממש לדבריו ז"ל, אלא שהבאנו עוד ראשונים כרי"פ ורמב"ם, פסקי רי"ד ותוס' רי"ח והמאירי והר"א אלשבילי ושמ"ק, וכ"כ המג"ג (סק"ו) כהא"ר ודלא כעו"ת ע"ש וכ"כ המ"ב (ס"ק י"ט) ועיין בשעה"צ (ס"ק י"ד) וז"ל אכן אעפ"כ מספקא לי אם בפעם השני צריך ג"כ לכלול נס הראשון שכבר בירך עליו היום בשו"מ ונראה דאין קפידא דהא עכ"פ אין מברך לבטלה אלא כולל באחרונה עיי"ש, ונ"ל שצריך לכלול נס הראשון אעפ"י שכבר בירך עליו היום בשו"מ, דהתם הוה מחמת ראיית המקום עצמו שנעשה בו נס, והשתא מברך ומזכירו בדרך גררה אגב שמברך על הנס שנעשה לו במקום זה כולל עמו גם נס הראשון, וכמו אם בירך על נס הראשון בשו"מ וכלל עמו נס שנעשה לו במקום אחר, וכשמגיע למקום האחר תוך שלשים יום לראיית מקום נס הראשון, שמברך על הנס שנעשה לו במקום האחר וכולל עמו נס הראשון, אעפ"י שכבר בירך עליו בשו"מ בתוך ל"י הוא הדין כשהולך באותו יום עצמו למקום נס השני שצריך לכלול עמו מקום נס הראשון ואעפ"י שכבר בירך עליו היום בשו"מ, ובלא"ה כתב המ"ב על ספיקו זה שאין קפידא בדבר דאין כאן ברכה לבטלה וא"כ בודאי שצריך לכלול עמו וזה ברור, וע' בפמ"ג (בא"א סק"ה) שהביא א"ר בשם עו"ת וכתב דממ"א כאן לא משמע כן דמאחר דלא ראה אותו מקום מברך אף באותו יום וכ"ד א"ר שם ע"ש וכ"כ המאמ"ר (סק"ד) ע"ד העו"ת וז"ל ולדידי חזי לי דאין כאן צד ספק דהברכה הראשונה לא היתה אלא על המקום שהיה עומד בו ולא חלה הברכה רק על אותו מקום ולא על מה שאינו לפניו אלא שצריך הוא להזכיר חסדי ה' אשר הפליא חסדו עמו מאחר שמברך אותו ומשבחו על הנס שעשה לו בזה המקום וא"כ פשיטא שאם יבא אח"כ למקום אחר דצריך לחזור ולברך דאז מברך על ראיית מקום זה שנעשה לו נס ומתחלה לא ראה אותו, והכי מוכח משטחיות לשון הש"ס וכן משמע מסתמיות לשון הרא"ש והטור והש"ע דאל"כ היה להם לפרש ולא לסתום גם אני תמיה על הרב עו"ת ז"ל למה

מגנבים ע"י צעקות וכדומה, ואין זה דבר מופלא שלא נשמע כמוהו, לכן אין מברכין על זה. ולפי זה יש לומר דהא דאמרו בש"ס ברכות (נד א) ההוא גברא דהוה קא אזיל בעבר ימינא, נפל עליה אריא, אתעביד ליה ניסא ואיתציל מיניה, אתא לקמיה דרבא וא"ל כל אימת דמטיית להתם בריך ברוך שעשה לי נס במקום הזה עיי"ש, אין הכרח לומר דניצל מן האריה ע"י שינוי סדרי מעשה בראשית - וכעין הא דאמרו שם דאיברי ליה עינא דמיא ואיתפרקא ליה אשיתא - אלא שניצול מן האריה שלא כמנהגו של עולם, דהיינו שהיה יכול לברוח ממנו באופן בלתי רגיל או שניצול בדרך אחרת.

(ב) ושוב ראיתי בס' נשמת אדם (כלל ס"ה סי' ד') שכתב, דמה שאמרו בברכות (נד א) בנפל עליו אריה דאתעביד ליה ניסא ואיתציל מיניה, אין ר"ל שניצל בדרך נס, אלא דהואיל דבנפילת אריה המיתה הוא בטבע, וא"כ כל שניצול ממנו הוי בגדר נס, ולכן כשנפלה עליו חומה ולא נהרג בנפילתה, אף שניצול בדרך הטבע דהיינו שהוציאוהו בני אדם, מ"מ הרי זה בגדר נס, כיון שהיה יכול ליהרג על ידי הנפילה גרידא עיי"ש. וכן נראה מדברי המג"א (סי' רי"ח סקי"א), שכתב על מה שכתב המחבר שם דיש אומרים שאינו מברך אלא בנס שהוא יוצא ממנהג העולם, וביארו המג"א כגון שנפל עליו אריה או גמלא פריצא עיי"ש, ולא ביאר שניצל מהם בדרך נס, ומוכח דאף אם ניצל מהם בדרך הטבע, מ"מ כיון שההצלה מאריה וגמלא פריצא הוא דבר היוצא ממנהגו של עולם, כי פגיעתם מסוכנת מאוד ובקל יכולין להרוג, הו"ל בגדר נס. וראיתי במשנה ברורה (סי' רי"ח סקכ"ט) שכתב, דמש"כ המחבר שם דלא הוי נס אלא ביוצא ממנהגו של עולם, היינו כגון עובדא שנזכר בש"ס באחד שהלך במדבר והיה בסכנת מיתה מחמת צמא ואתרחיש ליה ניסא ונפיק ליה מעין מים וכיוצא בזה. ובשער הציון שם (אות כ"ו) כתב, דבעינן דוקא שניצל בדרך נס, ודלא כדמשמע ממג"א דאף אם ניצל בדרך הטבע מ"מ הוי נס כיון שהסכנה היתה בדבר היוצא ממנהגו של עולם, דמאבודרהם משמע דבעינן שההצלה תהא בדרך נס עיי"ש. ולענ"ד הרי מדברי האבודרהם מוכח דלא בעינן שתהא ההצלה ע"י שינוי סדרי מעשה בראשית, דהא כתב דמשו"ה מברכין על נס פורים משום שהיתה ההצלה באופן פלא שלא ממנהגו של עולם, אבל לא היה שם שינוי בסדרי מעשה בראשית, וא"כ מוכח דס"ל להאבודרהם דלא בעינן שההצלה תהא דומיא דמבואר בגמרא שנעשה נס ונפק ליה מעין מים שהוא שינוי בסדרי מעשה בראשית, אלא דסגי אם ההצלה היא בדרך פלאית שלא כמנהגו של עולם דומיא דנס פורים. וא"כ הוא הדין כשנפל עליו אריה או גמלא פריצא וניצל מהם בדרך מופלא שלא כמנהגו של עולם, שפיר מברך על הנס, ואף אם לא היתה בהצלתו שינוי מעשה בראשית.

(ג) ועל מה שכתב המחבר ויש חולק, כתב המג"א שם (סקי"ב), לא מצאתי מי שחולק דהיאך יעלה על הדעת להקרא נס דבר שהוא בדרך הטבע, ומש"כ הב"י (סוס"י רי"ט) בשם הריב"ש, היינו לומר כשנעשה לו נס צריך לברך גם הגומל, אבל בדבר שמנהג העולם פשיטא דאין לברך שעשה לי נס עכ"ד. ובביאור הגר"א ז"ל תמה, על מה דנראה מהריב"ש שבכל מקום שמברך הגומל מברך גם על נס, דא"כ כל חולים ויולדות צריכים תמיד לברך וכן כל יוצאי ירכן, וא"כ כל אחד חייב לברך תמיד עיי"ש. ברם באמת נראה, דהריב"ש לא קאמר שבכל מקום שמברך הגומל מברך גם על הנס, אלא שנשאל שם (סי' של"ז) אם לברך הגומל במי שנפל עליו כותל או ניצול מדריסת שור ונגיחותיו, והשיב דהרי הולכי מדבריות מברכים הגומל מפני סכנת ארי וגנבים המצויים בדרכים, וא"כ מה אם הלך בדרך ולא פגע בארי וגנבים אעפ"כ מברך הגומל, מכל שכן אם כבר הגיע אליו דבר הממית, כגון שנפל עליו כותל או ניצול מדריסת שור שניצול ממיתה עצמה, ודאי שמברך הגומל, והביא עוד ראיה, דהא כשניצול ממיתה קבעו עליו ברכה אחרת על נס כשיעבור עוד פעם במקום ההוא, וא"כ מכל שכן שצריך להודות ולברך הגומל מיד בשעה שניצל עיי"ש. ולפ"ז יוצא, דהריב"ש לא קאמר דבכל מקום שהוא מברך הגומל מברך גם על הנס, אלא להיפוך, שבכל מקום שמברך על הנס כשיעבור במקום ההוא מכל שכן שמברך הגומל בשעה שנעשה לו הנס, וניצול, וא"כ דוקא בנפל עליו כותל או דרסו שור הוא דמברך על הנס, וגם כשכבר באו עליו גנבים וניצול מהם, אבל בהני ד' הצריכים להודות ובתוכם יולדת וחולה, שאין הצלתם בגדר נס, סגי בהגומל ואין מברכין על הנס. ומה שהקשה המג"א דהיאך יעלה על הדעת להקרא נס דבר שהוא בדרך הטבע, נראה דס"ל להריב"ש דכל שהיה מוכן למיתה בדרך הטבע, וכגון שבאו עליו גנבים בלילה שהם עלולים להרוג, וניצל, הרי זה בגדר נס, ואף שלא היתה הצלתו ע"י שינוי מעשה בראשית, מ"מ

כיון שיצא מסכנת מיתה לחיים הרי זה נס ומברך עליו. ועיין אליה רבה ומחצית השקל מה שכתבו בדעת הריב"ש.

ד) והשיטה הראשונה ס"ל, דלהנצל מגנבים בלילה אינו דבר היוצא ממנהג העולם ולא הוי בגדר נס, אבל היכי שנפל עליו כותל שיש בו כדי להמית וניצל ולא נהרג, וכן כשדרס עליו שור או שנגחו ולא מת, גם להשיטה הראשונה י"ל דהוי בגדר נס ומברך, דומיא דנס פורים שלא היה נס בשינוי סדרי בראשית אלא שניצלו בדרך פלאית היוצאת מגדר הרגיל, והנה כמו כן כשנפל עליו הכותל אשר ברוב פעמים יש בו כדי להמית והוא ניצל, הרי זה מברך על הנס, כיון דלהנצל מנפילת כותל הרי זה דבר היוצא ממנהגו של עולם. ובביאור הלכה (סי' רי"ח ס"ט ד"ה ויש חולק) כתב, דלשיטה ראשונה בעינן שהנס של הצלה יהיה דוקא למעלה מדרך הטבע כנסי אבותינו עיי"ש, וכעיי"ז כתב במשנה ברורה שם (סקל"ט) ובשער הציון שם (אות כ"ו), ולענ"ד אין בזה הכרח, דהא חזינן דלשיטה ראשונה מברכינן בפורים על הנס משום שניצלו בדרך היוצא מנהג שבועולם, ואף שלא היה נס של שינוי סדרי הטבע כקריעת ים סוף, ומוכח דכל שההצלה הוא בדרך מופלאה שלא כמנהג העולם שפיר מברך. וא"כ גם בנפל עליו כותל או שדרסו שור וכיוצא בו, שבדרך הטבע שימות והוא לא מת, הרי זה בגדר נס ומברך. [ועיין מ"ב (סקל"ב) דבנפל עליו אבן והוא ניצל מברך אף לשיטה ראשונה, וכמש"כ בשער הציון שם אות כ"ח].

ה) והנה בשו"ת הרדב"ז (ח"ג סי' תקע"ב) הביא תשובת הראב"ד ז"ל, במי שנפל אבן סמוך לראשו או נתקע עץ או ברזל סמוך לעינו, ונעשה לו נס ולא נפל על הראש וגם הברזל לא נכנס בעינו, או שהיה עולה בסולם ונשמט עקבו, או נשמטה שליכה מתחתיו ונפל ולא אירע בו שום מיחוש, יש אומרים שצריך להודות ברוך שעשה לי נס במקום הזה, כי כל אדם שהוא קרוב לדבר שיש בו סכנה וניצול ממנו צריך לברך ברוך שעשה לי נס, ויש אומרים שאין צריך לברך אלא על נס חדש שהוא מעשה שמים כמקום שנעשו בו נסים לאבותינו, ומסיים שדברים אלו צריכין עיון עיי"ש. ותשובה זו נדפסה כעת גם בס' שו"ת הראב"י אב"ד - ירושלים תשכ"ב - (סימן ע"ב) בשינוי קצת וח"ל, ומי שנפל אבן על ראשו או שנשתקע עץ או ברזל סמוך לעינו ונעשה לו נס ולא נפל על הראש במקום סכנה, וגם הברזל לא בעינו וכו', יש אומרים שצריך להודות ברוך וכו', ויש אומרים שאין צריך לברך אלא על נס חדש שהוא מעשה שמים כמקום שנעשו בו נסים לאבותינו, ונס דגמל דפרקא ליה אשיתא, וערבות דאתילד ליה עינא דמאי, ודברים אלו צריכין עיון עכ"ל. הרי דשתי השיטות שבמחבר (סי' רי"ח ס"ט) כבר נפתחה בראשונים. ומכל מקום נראה דיש חילוק בין שיטת ה"ר אשר המובא באבודרהם לבין שיטת ה"ר אשר המובא ב"ד, דלדעת ה"ר אשר המובא ב"ד אין מברכין אלא על נס חדש שהוא מעשה שמים כמקום שנעשו נסים לאבותינו, דהיינו שנשתנו סדרי מעשה בראשית, ולדעת רבינו אשר יש לברך כל שניצל בדרך פלא שלא כמנהגו של עולם, ואף אם לא היה שינוי בסדרי מעשה בראשית, דהא כתב דבפורים מברכים על הנס משום שניצלו שלא כמנהגו של עולם, ואף שלא נשתנו סדרי מעשה בראשית. ונמצא דשלוש שיטות בדבר, דעת ה"ר אשר המובא ב"ד, שאין לברך אלא אם נעשה נס חדש בידי שמים דהיינו שינוי סדרי בראשית, כהא דפרקא ליה שיתא ואתילד עינא דמאי דנולד דבר חדש שלא כטבע העולם. ודעת רבינו אשר שבאבודרהם דאף שלא נשתנה הטבע אלא שניצל שלא כמנהג העולם, וכגון הא דפורים שביטלו כתב המלך או שהרגו פ' אלף איש, שאינו ממנהגו של עולם, ג"כ מברכין. ודעת השיטה הראשונה שבראב"ד כל שנפל עליו אבן ולא נפל במקום הסכנה או שנפל מן הסולם ולא אירע לו אסון ה"ז מברך, וכן נראה דעת הריב"ש הנ"ל. [ועיין בנשמת אדם שם שכתב, דאפשר דהר"א מלוניל שבאבודרהם הוא הראב"ד המובא ברדב"ז הנ"ל עיי"ש, וזה אינו, כי הראב"ד דנן שמו ר' אברהם ב"ר יצחק והוא חותנו של הראב"ד בעל ההשגות, והר"א מלוניל הוא רבינו אשר המובא בתוס' ב"ק (סד ב) ד"ה מהיכא, ועיין בס' שם הגדולים בערכם].

In Hashkafa

27. שפת אמת ויקרא פסח ב"ה מימים ראשונים של פסח תרל"א. לא נכתב כסדר מליל א' בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כו' ואח"כ אמר ואותנו הוציא. ונראה כי ע"י אמונה שיש יציאת מצרים לכל דור ודור נתגלה זה. ומהר"ל כתב כי בכלל ה' כל אחד ביציאת מצרים רק חייב לראות כאלו יצא בפרט ע"ש. וי"ל ג"כ כנ"ל שע"י אמונה נכנס לתוך הכלל ובוודאי בכלל ה' יצ"מ לנקודה הישראלית שמשם נמשך חיים לכל איש ישראל רק ע"י אמונה באין לזה. ואחר שרואה עצמו כאלו יצא. ויודע ומאמין כי גם ההארה שיש לו לא ה' לולי יצ"מ. עי"ז נתגלה לו שרואה איך יוצא באמת. וכן הפי' בסיפור יציאת מצרים אפילו כולנו חכמים כו'. כי אף שהוא חכם דבוק בה' חיים יש לו לידע כי כל זה ע"י יצ"מ שהאמת כן רק שצריך לברר זה ע"י אמונה והוא הסיפור לשון בירור וגילוי מפורשת כי בכל דור יש יציאת מצרים לפי ענין הדור וכ"ז ה' בשעת יציאת מצרים. וכפי אמונת האדם כאילו יצא נתגלה בחי' זו ומרגיש מיצ"מ של עתה ויוכל לצאת כל אחד ממיצר שלו:

28. רמב"ן שמות פרשת בא - בשלח פרק יג ולפיכך אמרו (אבות פ"ב מ"א) הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שכולן חמדות וחביבות מאד, שבכל שעה אדם מודה בהן לאלהיו, וכוונת כל המצות שנאמין באלהינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין אל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריוותך אנחנו, וזו כוונתם במה שאמרו ז"ל (ירושלמי תענית פ"ב ה"א) ויקראו אל אלהים בחזקה (יונה ג ח), מכאן אתה למד שתפלה צריכה קול, חציפא נצח לבישה (עי' ערוך ערך חצף)

ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו, הכל בגזרת עליון כאשר הזכרתי כבר (בראשית יז א, ולעיל ו ב). ויתפרסמו הנסים הנסתרים בענין הרבים כאשר יבא ביעודי התורה בענין הברכות והקלות, כמו שאמר הכתוב (דברים כט כג כד) ואמרו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת, ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבותם, שיתפרסם הדבר לכל האומות שהוא מאת ה' בעונשם. ואמר בקיום וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. ועוד אפרש זה בעזרת השם (ויקרא כו יא):

29. רבינו בחי' שמות פרשת בשלח פרק יד במדרש: (ב"ר ה, ה) תנאי התנה הקב"ה עם הים שיקרע לפני ישראל, אמר רבי אליעזר לא עם הים בלבד התנה הקב"ה, אלא עם כל מה שנברא במעשה בראשית, שנאמר: (ישעיה מה, יב) "אני ידי נטו שמים וכל צבאם צויתי", מיד שנטו שמים כל צבאם צויתי את הים שיהא נקרע לפני ישראל, צויתי את השמש והירח שיעמדו לפני יהושע, שנאמר: (יהושע י, יב) "שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון", צויתי שמים וארץ שישתקו לפני משה, שנאמר: (דברים לב, א) "האזינו השמים", צויתי את העורבים לכלכל את אליהו, שנאמר: (מלכים - א יז, ה) "והעורבים מביאים לו לחם ובשר", צויתי את האור שלא תזיק לחנניה מישאל ועזריה, שנאמר: (דניאל ג, כז) "ורייח נור לא עדת בהון", צויתי האריות שלא יזיקו לדניאל, שנאמר: (שם ו, כג) "אלהי שלח מלאכיה וסגר פום אריותא" וגו', צויתי את הדג שיקיא את יונה, שנאמר: (יונה ב, יא) "ויאמר ה' לדג", עד כאן במדרש פרקי רבינו אליעזר. המדרש הזה מוכיח שכל הנסים והנפלאות שעשה הש"י בכל הדורות על ידי הנביאים, כבר הושמו בששת ימי בראשית בטבעי הדברים שנבראו, כגון שתאמר ביום שני שנבדל הים הושם בטבע המים שיקרע לפני משה הים ולפני יהושע הירדן וכן לאלהיו הנביא ולאלישע, וכן ביום רביעי שנברא השמש הושם בטבעו שיעמוד ליהושע, ולפי זה לא היה שנוי הטבע בבריאה חדשה בשום דבר מששת ימי בראשית ואילך, כי כל הנסים והאותות והמופתים שנעשו אחרי כן הכל הושמו בטבע כבר והמנהג שנשתנה לעיני הרואים לא היתה בריאה חדשה מן הטבע. ועוד דרשו רז"ל: (אבות ה, ו) עשרה דברים נבראו בין השמשות ואלו הם: פתיחת פי

הארץ, פי הבאר, פי האתון, הקשת, המן, המטה, השמיר, הכתב, המכתב, והלוחות. וראוי להתעורר במה שיחד
י' דברים אלו לבין השמשות, ושאר הנסים כלן הושמו בטבעי הדברים שנעשו בששה ימים הקודמים, והעולה
לנו מזה כי מששת ימי בראשית ואילך אין שום שנוי טבע מחדש, כי בעת שנברא אותו הדבר הושם בטבעו
שיהיה כך וכך בחפץ הש"י, וזהו לשון: "נבראו" שהזכירו החכמים, כי הטבע היוצא מן החפץ הקדמון יקראוהו
בריאה ותנאי, והוא אצל החפץ הקדמון טבע ולעיני הרואים שינוי טבע, וכאשר הגיע זמן השתנות הטבע לעיני
הרואים לא יהיה בזה שנוי רצון מאת הש"י שירצה בו עתה מה שלא רצהו תחלה, כי כן היה ברצונו הקדום
שישתנה הטבע בזמנו לעיני הרואים על ידי הצדיקים שבדורות: